

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) Egyes szám ára: 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lórinéz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utca 5. sz.)

Krisztus és a kovácmester.

Kolt

Krisztus-monda.

Mikor Kristus felnőtt nagyra,	S hogy tanuljon vassal bánni,
Atyja házat odahagyta.	Patkot, szeget kalapálni:
Tudott immár fát faragni,	Megköté az egyeséget
Csinos házat összerakni,	S egy kovácsnál inassá lett,
Vizek felett hidat verni	Kinél hamar sokra vitte,
Magas tornyot felemelni;	Hogy az ember alig hitte.

Történt egyszer — dolog rendjén —

Hogy egy gazda oda menvén,

Szép harmadfű paripáját,

Amint illik, megvasalják.

Nosza Jézus hozzá látott,

Elővette a szerszámot:

Kalapácsot, patkót, szeget

S idevaló más egyebet.

Ámde a ló — tüzes állat —

Hyes dolgot ki nem állhat,

Rugdal jobbra, rugdal balra,

Szelid szóra nem hallgatva.

Most talán a légy csipkedi,

Majd prüszkölni tetszik neki,

Két lábra áll, tipeg-topog,

Lenyihogja a sok hahót.

A legyező, a kapacván

Nem foghat ki a vadságán,

Simogatás, csititgatás

Mindcsak borsót falra hányás;

Mig nem Jézus egyszer kapja
S a ló lábát levagdálja.
Hüledezik, a ki látja,
Legkivált a ló gazdája :
Átkozódik, szitkozodik,
Az inasra agyarkodik.
Lábatlan ló, Uram Isten !
— »Nem menekszel — olyan nincsen.«

S készül a megijedt gazda,
Hogy majd Jézus helybe hagyja.
Hanem Jézus rá sem hallgat,
Ügyes kézzel csak vasalgat,
Egy-kettőre készen is lett
S visszatette mind a négyet.
S mikor a szép nemes állat
Ismét a lábára állhat,
Mintha mi sem történt volna,
Tova száguld nagy nyihogva.
S a ki csak ott körül álla,
Legkivált a ló gazdája,
Ámul-bámul, egyre hajtja :
Csodás az Ur akaratja,
S leborul az inas előtt,
Imádja mint a Teremtőt.

A dolognak hire terjedt,
Volt kelete a mesternek.
Messze földről fölkeresték,
A munkára kérve-kérték.
Üté markát temérdek pénz,
Hanem arra reá sem néz :
Bántja a dicsőség szomja,
Jobbra-balra egyre mondja :
Mit az inas, ő is ember,
Nem lesz külömb mint a mester.
Én is tudom már a módját,
Megvasalom bárki lovát ;
Jöjjön csak egy tüzes állat,
A ki látja megcsodálhat.

Telik-mulik egy néhány nap,
Hát a mester egy lovat kap.
Olyan tüzes, mint a másik,
Olyan daczos körömszálig.

S nagy merészen hozzá is lát,
Dehogy hijja az inasát,
A ki váltig inti szépen:
»Vigyáz mester, baj ne légyen,
Csak én tudom annak titkát,
Isten olyat nem bizott rád.«
»Eh, ne darálj!« s magát kapja,
A ló lábát levagdálja,
S a mint illik, megvasalja.
Jézus pedig szép csendesén
Összepakol s tovább megyen.
Vallja szégyenét a mester,
Ilyet tenni, ha merészel.
S hegyen-völgyen már tul jára,
Mikor egyszer fut utána
Szegény mester nagy lihegve
S elbeszéli szégyenkedve,
Hogy a lóval mint megjárta,
Nem mozdul a szegény pára;
Pedig lelkét Isten látja
A négy lábat megpróbálta,
Ilesztette, tette, vette,
Cserélgette, berélgette;
Varrta tüvel, kente hájjal.
Mind nem használt — marad kárral,
S kéri Jézust, hogy segítsen,
Megáldja majd a jó Isten!

Szóla Jézus: »Jólvan, mester,
Eredj haza békességgel;
Nincsen baja már a lónak,
De tartsd meg utravalónak:
— Ne fogj soha oly munkához,
A mi rád majd szégyent, kárt hoz.
Döre ésszel sok megjárta,
Kit dicsőség szomja bánta.

893. okt. 22.

Végh Mátyás.

A lélek létezése.*

V - E

Egy japáni egyetemen, hol tanár és hallgató bizodalmasan szólalkoznak olykor egymással, a philosophia tanára a lelket említé egykor. Egy buddhista tanítványa felszólal s azt mondja: „Tanár ur! én nem tudom érteni azt a „lélek“ szót, nekem lélek és szív azon egyet jelentenek.“ A krónika nem mondja, mit felelt neki a

*) Egy részlet szerzőnek a Dávid Ferencz Egyletben tartott felolvasásából.

tanára ; én pedig az ő helyében azt viszonztam volna : „Kegyednek sokat kell tanulnia, hogy megértse azt is, egyebet is. Több az, hogy azt meg én nem értem, miképp lehessen lelket és szívet azonegy jelentésüvé tenni?“

Ez legyen elég a japáni tanulónak, a kivel nem vesződöm tovább: hanem egyenesen tisztelt hallgatóimhoz fordulok. Mert lám, az ördög nem alszik és sokan lehetnek, a kik — legalább első hallásra — nem látják át, mily kietlen összeállítás a lélek és szív párhuzamosítása. Engedjenek nekem e tárgyban néhány világosító szót. A „szív“ szónak két jelentése van. Egyik a tulajdonképpeni, t. i. egy szervezett darab hús, a mely a vért a vérerekből az üterekbe hajtja és testünk untalan apadó részei megújulását eszközli. Világos, hogy ezt a lélekkel, mely mint egész testünket, ugy a szívet is eleveníti, egy sorban emlegetni sem lehet, nem hogy azonosítani. Annyi volna az, mintha azt állitnók, hogy rugalmasság és gőzgép azonegy jelentésűek. Átvitt értelemben — mint metaphora — a szív az örvendetes és fájdalmas érzések fészke és tanyája. De így sem lehet a kettőt azonosítani, mivel a lélek az érzések személyesített fogalma és a tanyát és lakóit azonegynek mondani képtelenség. Igaz, hogy a lelket is lehet az érzelmek tanyájának tekinteni; de itt megint egyéb a bökkenő: az, hogy a szív ebben a minőségben más belsőrészekkel osztozik, jelesen a májjal. Hiszen magyarban is a szelid, türelmes emberről azt mondjuk, hogy „jó mája“ van, holott a gonosz indulatut „rossz máju“-nak nevezzük. A görög és latin versszerzőknél pedig a „máj“ szót leljük szeltiben oly helyeken, a hol az ujkoriak „szív“-et használnak. Továbbat a lélek, ha tanya, nemcsak az érzelmeké, hanem a gondolatoké is és ha a Himfy hasonlatában: „Az életnek tengerében két örvény van: ész és szív“, az élet tengere helyett a „lélek“ szót tesszük, oly kifejezést, aphorismát nyerünk, a mely egy idős a világ irodalmával. De így fogva is fel, a szív hát része a léleknek s a részt az egészszel azonosítani nem lehet. Sem tulajdonképpeni sem átvitt értelmében tehát a szívet a lélekkel azonosítani nem lehet s a ki azt teszi, csak tudatlanságát árulja el. Annálfogva fennmarad s elénk tolakodik az a kérdés: mi a lélek?

De ez ismét egy más kérdést teszen és tétet fel, mert hogy valamiről azt tudakozhassuk, hogy mi? Előbb kérdőnek és felelőnek tudniok kell vagy legalább megegyezniök a felett, hogy az a valami egy- vagy másképpen létezik. Az előleges kérdés hát ez: „Létezik-e olyas valami, a mit léleknek neveznek?

Mielőtt megkísérteném felelni reá, még egy újabb kérdést kell eldöntenünk: Kétekedik-e valaki benne? És a japáni tanuló nyilatkozatával szemben kénytelen vagyok elismerni, hogy „igenis létezik.“ És mivel ő sem a maga ujjából szopta a kétséget, hanem másoktól, jelesen némely bölcselőktől s követőiktől tanulta el,

világos, hogy többen is vannak a kételkedők. De biz' a számuk nem „legio“, hanem elenyésző parányi része a lélek létét hívó és valló emberiségnek. És az a meggyőződés az ősidőktől fogva napjainkig és ezekben is mondhatni általánosan létezik.

Hogy ez így van, bizonyítja először is — a babona.

Kérem, ne botránkozzanak meg tisztelt hallgatóim, hogy vallásos értekezésben, a milyennek a jelent állítom és itt a D. F. E. kebelében, babonára hivatkozom. Lám, a világban a voltaképp legkülönbözőbb, sőt ellenkező dolgok vannak egymáshoz szorosan fűzve. „A magasztostól a nevetségesig csak egy lépés!“ mondá az Orosz földről menekülő Napoleon. Az eszmény háta megett ott áll a galád valóság. Az ó-latin jeles költő Lucretius a „babona“ neve alatt támadta meg a vallást és mondta ki untalanul idézett adagiomat: „Tantum religio potuit suadere malorum!“ (Annyi rosza birta rávenni a vallás az embereket.) Másfelől nincs kétség benne, hogy a babona-tényeken feneklik és nem ezek hamisak, hanem tévesen vannak felfogva s ferdén összeállítva. Midőn a szerencsétlen babonás azt hiszi, hogy „a boszorkány tejet fej a kerttámaszból“, a cselekvény elemei: a gyanus asszony, a támasz, a tej, a fejés, mind valódi dolgok és csak képtelen összeállításuk teszi a babonát. No már, a babonák legnagyobb részében a lélek viseli a főszerepet. Lássunk néhány példát.

Legrégibb adatot a Bibliában a Sámuel I. könyvében leljük és azok kedvéért, a kik nem olvassák szorgalmasan azt a könyvet, jónak látom kivonatossan elbeszélui. „És midőn Saul meglátá a Filisteusok táborát, megrémüle . . . és mondá a szolgáltnak: Keresetek nekem bűbájos asszonyt. hogy ahhoz menjek s attól tudakozódjam.“ És mondák neki a szolgálai: „Íme, vagyon egy bűbájos asszony Endorbau.“ És Saul elváltoztatá ruháját és más ruhákba öltözék és elmene ő és két férfit ő vele és jutának az asszonyhoz éjjel és mondá Saul neki: Űzzed a bűbájos mesterségedet és támaszd fel nekem a kit mondok“ . . . És mondá neki az asszony: „Kit támaszszak fel neked?“ És mondá a király: „Sámuel támaszd fel nekem“. . . és kérdé az asszonytól: „mit láttál?“ És mondá az asszony Saulnak: „Istent láték feljöni a földből“. És mondá neki a király: „Minemü az ő alakja?“ És mondá az asszony: „Egy vén férfit jö fel és palást vagyon rajta.“ És megérté Saul, hogy Sámuel az, és orczájával borula a földre és meghunyászkodék előtte.“ — Hogy aztán mit beszéltek együtt, nem tartozik ide. A kinek tetszik elolvashatja I. Sám. 28, 5 és köv. verseiben.

De ide tartozik az a látomány, mely a Philippii ütközetben megrémítette Cassiust, midőn azt képzelte élénken, hogy egy biborpalástba öltözött, a közönségesnél nagyobb és felsőségesebb lovag neki vágatott fenyegetözve és megszalasztotta, mint Valerius Maximus írja. Shakespeare máskép írja meg a jelenséget és Brutust

szerepelteti benne az ütközet előtt, a mint olvassuk Julius Caesar tragédiában, a IV. felv. végén.

A különbség a leirt két jelenség közt az, hogy a Sámuel lelkét idézni kellett, holott a Caesaré önkint tünt akár Brutus, akár Cassius elé. Mindenik nagy rovat élén áll, a melyek közül az utóbbi a „kijáró” vagy hazajáró lelkeké. Ebből beszélek el még két példát az izlandi „Szágák“-ból.

Howard és Olaf egy juh-czomb sült mellett ülnek. „A csarnokba egy asszony lépe be, a kit Howard szivesen fogada s kérdé tőle: mi ujság? Az asszony azt felelé reá, hogy a férje Thormod megholt. De nagyobb baj az’, folytatá, hogy minden éjre haza jó feküdni az ágyába; azért hát, jó embereim, segítségre van szükségem. A cselédeim eddig se szerették bajlódni vele; de most már éppen mind el akarnak menni’.

„Howard felelé: Én már túl vagyok az életem javán s nem vagyok afféle eljárásokra alkalmas; miért nem ménsz Thombiornhoz? A főnökök dolga az ilyes dolgok után látni’.

„Az asszony felelé: ’Nem várok én onnan semmi jót; sőt megköszönöm, ha rosszat nem tesz velem.“

„Howard mondá: ’Kérd meg hát a fiamat, Olafot . . . . Az asszony azt tev é . . . és Olaf el is mene vele másnap a házához, a hol az egész háznépet felháborodva találta. Az idő estére kelvén, Olaf lefekvék egy tábori ágyra az ajtó mellett, egy ingben és nadrágban — más köntöst sohasem öltött és betakarózott egy medvebőrrel. Az éj beálltával bémene Thormod a csarnokba s látá, hogy egy ember fekszik ott, ahol senki sem szokott hálni. E nem tetszett neki s oda menvén, megfogja a medvebőrt, hogy lehuzza róla. Olaf nem hagyta s a bőr kettőjük keze közt ketté hasadt. Thormod vette észre, hogy az őt fekvőben erő van s megkapá a baltáját, hogy vágja le ellenfelét. De ez megelőzte s átkarolta a testét Olafnak, ugy, hogy ennek birkoznia kellett vele. Iszonyu volt a küzdelem, melynek folytán kikerültek az udvarra. Itt egy vastag genda feküdt a földön, a melybe Thormod sarka beleütközött s ő hanyat esék és Olaf reája. E szerint előnyben volt s azt tette Thormoddal, a mit akart. A vége a lön, hogy Olaf egyedül mene vissza a csarnokba, a hol összekinzott testét ápolás alá vették.

Olaf egészségét s erejét vissza nyervén, idővel azután késő estve Brand barátjával találkozék, a ki panaszlá neki, hogy eltévedt juhait keresésére indult, de valaki, a kivel ő nem birt, útjába állott. Kérésére elment vele Olaf a juhok után; meg is lették és visszatértükben egy dombra akarták hajtani, de Thormod eléjük állott és visszaützte.

Ekkor azt mondja Olaf Brandnak: Hogy akarsz’, a juhokat hajtani, vagy Thormoddal bánni el?

I. *Tervezet a kepemegváltás tárgyában.*

Unitárius egyházi krajczár-egyesület.

1. §. *Az egyesület czime.*

Polgárdii unitárius egyházi krajczár-egyesület: alakítottott a lelkészi díjalap, illetve kepemegváltási alap javára.

2. §. *Az egyesület terület-köre.*

Szorosabban véve Polgárdi unitárius egyházközség és környéke, hol az unitárius egyháznak tagjai vannak.

3. §. *Az egyesület célja.*

A polgárdii unitárius egyházközségnek egy oly alapot teremteni s tőkésíteni, melynek kamat jövedelméből, idővel egy rendes lelkész évi díja fedeztessék. E célból a tőke kamatai a körülményekhez képest akár részben, akár egészben az alaptőkéhez csatolandók. Ennek meghatározása és elintézése az egyház elöljáróságától s a közgyűléstől tétetik függővé. Ép úgy intézkedik arról is, hogy ha a kamatok összege túlhaladná a lelkész évi díját, a felesleg minő jótékony célra fordittassék?

4. §. *Az egyesület tagjai.*

Az egyesület céljához képest, a polgárdii unitárius egyházközségnek minden 16 éven felüli férfi és nőtagja köteles az egyházi krajczár egyesületnek tagja lenni, s az egyesületi betét czimén betét könyvecskéjére hetenként egy krajczárt az egyház pénztárába befizetni.

5. §. *A betét fizetések határideje.*

A betétek nem hetenként, hanem havonként egyszer (vasárnap) fizetendők; azonban a tagok tetszésük szerint évnegyedre, vagy félévre is befizethetik; végre év végén a netán hátralékban levő betétek egész évre fizetendők.

6. §. *A tagság határideje.*

A tagok az egyesület czimén csak 20 éven át tartoznak hetenként 1 krt. fizetni az egyház pénztárába; a husz év leteltével a tagok fizetés kötelezettsége megszűnik s nem tartoznak többé a lelkész fizetéséhez hozzájárulni. Azonban a husz éven át fizetendő 1 kros betétet, minden egyes tag tiz forinttal egyszermindenkorra előre is lefizetheti betéti könyvecskéjére. Ezzel, miután egyfelől a tagok magukat a krajczáros fizetés alól fölmentik, másfelől az egyesületnek az által megsokszorozott hasznot adnak.

7. §. *Az egyesület tőkéjének gyarapítása.*

Az egyesület tőkéje gyarapítható:

- a) heti krajczáros betétekből és kamataiból,
- b) kegyes adományokból,

- c) végrendeleti hagyományokból,
- d) az egyház alakulása évfordulóján tartandó tánczestélyek tiszta jövedelméből,
- e) az egyházi tagok által tett hasznos vállalatok bevételeiből,
- f) végre az egyházi kölcsön-magtárak jövedelméből.

8. §. *Az egyesület tőkájének elhelyezése s kamatozása.*

A havonként befolyt összeg egyelőre takarékpénztári, vagy önsegélyző egyleti betét könyvecskére helyezendő el, azután az így összegyűlt tőke 6% kamat mellett, jelzálogos kölcsönképp, többet érő földbirtokra betáblázva adandó ki, elsőbbségi jogon unitáriusoknak — és csak azután másoknak.

A kölcsöntőke 50 frtnál kisebb nem lehet, sem 1000 frtnál nagyobb kölcsön egy birtokra nem adható.

A kölcsön tőke után járó kamat, adós által félévenként előre fizetendő, elkésés esetén késedelmi kamat szedendő.

9. §. *A tőke fölmondása.*

A tőke az egyház által csak az esetben mondható föl, ha az adós által a kamatok pontos fizetése be nem tartatik. Ha pedig a kamatok pontosan fizettetnek, a tőke föl nem mondható. Azonban az adósok szabadságában áll a tőkét akár részben, akár egészben bármikor is visszafizetni.

10. §. *Az egyesület fennállása.*

Az egyesület fennáll és megszakitás nélkül folytatattatik mindaddig, míg Polgárdin és környékén az unitárius egyház fennáll; mivel az utódok és újabb tagok belépése egymásután következő években történik; így félben nem szakadhat.

11. §. *Az egyesületi tagság megszűnése.*

Megszűnik az egyesületi tagság:

- a) az egyesületi tag halálával,
- b) ha a hadköteles tényleges szolgálatba lép, szolgálati idejére; azután ismét tagjává lesz az egyesületnek,
- c) ha csőd alá kerül és végképpen elszegényedik,
- d) ha öregség és egyéb testi fogyatkozás miatt munkakép-telenné válik,
- e) ha oly helyre költözik, a hol ily unitárius egyesület nem létezik,
- f) végre ha az unitárius egyház kötelékéből kilép.

12. §. *Az egyesület közgejei.*

Az egyesület ügyeit intézi, illetőleg ellenőrzi:

- a) az egyház lelkésze, mint elnök,
- b) a kebli tanács, mint igazgató tanács,
- c) a közgyűlés.

Én a könnyebbet választom', monda Brand, 'a juhokat hajtom'.

Erre Olaf oda mene, a hol szembe állott vele a tetőn levő Thormod. A domb tövénél nagy hófúvás vala. Olaf felnyargalt a domb oldalán Thormod felé, a ki eleinte hátrált, de mire Olaf felérkezett, Thormod átkarolta és sokáig birkóztak . . . . mig egyszerre elestek és legurultak a marton a hófúvásba. Itt, hol az egyik hol a másik fordult felül, mig egyszer a felülkerült Olaf eltörte a Thormod hátgerinczét s a megbénultat felölelvén a tengerhez vitte, ott magával együtt elsülyesztette: és azóta senki sem tartotta tanácsosnak azon helyhez közel hajókázni. De Olaf épen kiuszott és megmenekült, mi pedig halljuk a második mondát.

Thorolf, a ki bajvívásban a lábán kapott sebiért sánta nevet viselt, majdnem egész életében becsületes ember volt; de vénkorában elvetemedett. Egy estve a fiát Arunkelt is valami gaztettre akarta rábeszélni, a mi nem sikerülvén, haragosan haza ment és székére ülven, itt másnap halva találták. Eltemették a szokott szertartással, melyben megjegyzendő, hogy testét a ház lebontott falán át vitték ki. Halála után sokan féltek napnyugta után a szabadban tartózkodni, mivel hire futamodott hogy Thorolf kijár a sirjából. Ehez járult, hogy az ökrök, a melyek cserélt fogatban a halottas szánját huzták, megvesztek s mások is, a melyek a sirja közelében jártak, halálra bögték magokat. Több más szerencsétlenséget is okozott és özvegyét is úgy elrémitette, hogy beléhalt. Annymira ment a dolog, hogy az egész völgyet, a hol a sirja volt: kerülték s volt lakói odahagyták. Ily esetben a volt a szokás, hogy a halottat kiásták s más helyre vitték temetni De a Thorolfat ezuttal vontató ökrök is megvesztek, úgy, hogy alig s alig birták a tengerpartra vonszolni, a hol egy fokon ástak sirt neki és a fia Arunkel a száraz felől oly magas falat rakatott körülte, hogy csak madár repülhetett át felette. Ezzel meg is szűnt a kijárás a fia haláláig. De ezt egy ellensége megölvén, Thorolf lelke újra kezdett garázdálkodni. Utoljára egy tehénbe bujt és bikabornyu képében jött világra. Így is sok bajt csinált, mig megnövekedvén a gazdáját agyon öklelte, mitután az emberek nagy sereggel összeállottak s a bikát egy mély posványba üzven belefufasztották. Ezzel vége lett a tragikomédiának.

Körülbelől egykoru az elbeszélte mondákkal a Hunnok lelkei viadala az ellenségével a fellegek magasságában, a mely jelenségnek Kaulbach ecsetje egy mindaddig, mig Berlin a Vineta sorsára nem jut: maradandó emléket teremtett.

Ezek után meg kell még említnem azokat az eseteket, a melyekben valakinek egy messze földön lakó atyjafia vagy barátja képe a halála pillanatában előtte láthatólag megjelent és a melye-

ket Cicero óta számtalanok tanúsítanak. Továbbá a házi és erdei kisérteteket, fehérasszonyt stb. És végre a spiritisták kopogó és butortaszigáló szellemeit.

Mindezek természetesen nem igazi képviselői annak a lélekfogalomnak, a mely az én értekezésem tárgya és csak azért hordtam fel, hogy láttassam hogy mily általánosa a lélekhit minden korban és minden emberfajnál, habár hamis színben is. Oly erős és általános az, hogy történelmileg az istenhitet is megelőzte és atyáknak későbbre imádássá vált tiszteletéből még ma is sok millio népek vallásai keletkeztek.

Dr. Brassai Sámuel,

A kepe megváltás.

Nagytiszteletű Szerkesztő urak!

Az irás szerint nem azért gyújtják meg a gyertyát, hogy véka alá rejtsek, hanem hogy a tartóra tegyék és világoljon; a szellemi munkás is nem azért dolgozik, hogy dolgozatai és tervei az író asztalon heverjenek, hanem hogy áttörve a réseket eljussanak a nép azon rétegeibe, hova szánva vannak! s hogy azok szívből egyenest szívhez szóljanak. Ám de azon czélt csak úgy lehet elérni, ha az írást a köznép kezébe is adjuk, mint Jézus mondá: „olvassátok az írásokat, mert néktek abban örökéletetek vagyon.” Ha valamely közhasznú intézményt akar az értelmiség létesíteni: előáll a közgyűlésekben a lelkész, vagy más értelmes egyén, hangzatos szavakban ajánlja a tervet, s itt-ott nagy nehezen sikerül létrehozni az intézményt; de sokkal könnyebben éretnek el bármely jótékony czél is, ha a köznép azt jó előre nyomtatványon megolvashatná s megértené; ezzel az úttörők fáradsága meg lenne könnyítve.

Polgárdin az én tervem szerint még 1875. évben alakult ref. egyházi magtár s ez ideig már 6300 frt hasznót hozott az ekllesiának. Az unitárius egyház magtára, alig négy év után több mint 300 frt hasznót biztosít. 1875. évtől áll fenn egy kölcsön-segélyező-egylet 10 kros heti betéttel, melynek 5 1/2 évig könyvvivője voltam. (Ez nem egyházi.)

Hogy még is az eszme a sajtó útján tovább is terjedjen; — hátha az értelmiség bírálata után, itt-ott mégis találna termő talajra. Azon czélból bátorkodom ezen tervek bírálásáért és közléséért a Nagytiszteletű Szerkesztő urakhoz fordulni s dolgozataimat felekezetem sajtója pártfogásába ajánlni.

Berki József földész.

13. §. *A kezelés módja.*

A közgyűlés megbízása folytán a kezelés a következőképpen történik.

Az egyház gondnoka, vagy más választott pénztárnok, — egy tanácsos mint napibiztos jelenlétében, a kitűzött időben az egyház helyiségében, a tagoktól a betéteket beszedi, s a kis könyvecskékbe úgy saját naplójába beírja, melyből aztán időnként a lelkész, az e célra készített főkönyvben elkönyveli; a tőke gyümölcsözéséről a közgyűlésnek évenként elszámol; s a közgyűlés által jóváhagyott számadást, a Kolozsvárt székelő Egyház Képviselő Tanácshoz, ellenőrzés és felsőbb felügyelet czéljából felterjeszti.

14. §. *Az alapszabályok megváltoztatása.*

Az alapszabályok módosítása vagy megváltoztatása, ahozképpest, mint azt az egyesület fejlődése, s az egyházközség viszonya kívánja, a közgyűlés hatásköréhez tartozik. A változtatást azonban jóváhagyás végett felterjessze.

Kelt Polgárdin, 1894. évi január hó.

Következik a kebli tanács hitelesítése

és a

Felsőbb hatósági jóváhagyási záradék.

Számítási terv.

Ha valamely egyházközségben 200 fizető egyháztagnak van, azoktól hetenként fizetendő 1 kros betétekből befolyik 104 frt egy év alatt, mely 6° kamatozással 20 év alatt, a következő eredményt érné el, ha a kamat csak év végével tőkésítették, s az egyéb bevételek ide nem számíttatnának.

1-ső évben a tőke	. . .	104 frt — kr.
2-ik	" " és kamat	214 " 24 "
3-ik	" " " "	331 " 09 "
4-ik	" " " "	454 " 96 "
5-ik	" " " "	586 " 26 "
6-ik	" " " "	725 " 44 "
7-ik	" " " "	872 " 97 "
8-ik	" " " "	1025 " 35 "
9-ik	" " " "	1195 " 11 "
10-ik	" " " "	1370 " 82 "
11-ik	" " " "	1557 " 07 "
12-ik	" " " "	1754 " 49 "
13-ik	" " " "	1963 " 74 "
14-ik	" " " "	2185 " 56 "
15-ik	" " " "	2420 " 69 "

16-ik évben a tőke és kamat	2669	„	93	„
17-ik	2934	„	13	„
18-ik	3214	„	18	„
19-ik	3511	„	03	„
20-ik	3825	„	69	„

azaz háromezer nyolczszázhuszonöt forint és 69 kr. Mely összegnek évi 6% kamata tészen 229 frt 54 krt. S ha a tőke az alapszabályok értelmében más módon is gyarapíttatnék, megkettőztetett eredmény éretnék s az évi jövedelem 4-500 frt lenne. Hasonló módon ha 200 tagu egyesület 20 év alatt csak 230 frt kamat jövedelmet tudna felmutatni, akkor egy 600 tagu egyesület 690, sőt 7-800 frt jövedelemmel is rendelkezhetne; a mi majdnem felér egy lelkész évi fizetésével. Így meg lenne váltva a kepe s az egyháztagnok felmentetnének az egyházi adozás alul, 36 éves korukban, ha 16 tól 36-ig évenként 52 krt. fizetnének az egyház pénztárába.

Hasonló módon lehetne alakítani egy „Dávid Ferencz fillér-egyesületet“ is, a „Gusztáv Adolf egylet“ mintájára, melynek az egyetemes unitárius egyháznak minden 16 éven felüli tagja (kivéve a szegényeket) kötelező tagja lenne, s annak jövedelméből segítytetnének a szegényebb egyházak.

Unitárius egyház történelmi naptár.

Junius.

1. — 1557-ben Tordán hozatott az az országgyűlési végzés, hogy kiki azt a vallást követhesse, a melyet akar.

2. — 1579-ben Dávid Ferencz a Fejérvárt tartott gyűlésen fogságra íteltetett.

3. — 1592-ben a tordai zsinat meghagyja a papoknak, hogy egy zsinatról is el ne maradjanak, első esetben 3 frt, másodikban 6 frt büntetés vagy elmozdítás terhe alatt. — 1886-ban nyittatott meg az angol unitáriusok középülete „Essex Hall“. —

4. — 1684-ben Márkos Dániel a dézsfalvi zsinaton püspökké választatott.

8. — 1888. Mh. Clarke Freeman Jakab ámerikai író és lelkész.

11. — 1633-ban mh. Crellius János tudós lengyel unitárius író. — 1864-ben mh. Sebes Pál tordai igazgató.

12. — 1808-ban sz. Pákei Lajos egyh. gondnok Kolozsvárt.

13. — 1725-ben az Egyh. Főtanács megrendeli, hogy a szü-lők is adjanak fizetést a tanítóknak. — 1860-ban alapított az udvarhelykörü gyámolda. — 1869-ben tartatott Budapesten az első unitárius istentisztelet.

14. — 1598-ban Kolozsvárt zsinat tartatott.

15. — 1873-ban volt az amerikai, angol és magyar unitáriusok első közös gyűlése Budapesten.

16. — 1726-ban a szováti zsinaton meghatározott, hogy a püspök és esperesek tartoznak hivatalukat minden zsinaton letenni.

17. — 1724-ben az árkosi zsinaton alapított meg az unitárius egyház közpénztára gyűjtés útján

18. — 1738-ban a szentbenedeki zsinaton meghatározott, hogy a hivatalba lépő papoknak diploma (confirmatoria) adassék.

19. — 1659-ben Bedő Pál dicső-szent-mártoni zsinaton püspökké választott. — 1738-ban a Főtanács meghatározta, hogy az urvacsarora vétel ideje a Szent-Mihálynap előtti vasárnap legyen.

20. — 1701-ben a székely-kereszturi zsinaton iratott alá az a kérő levél, mellyel az erdélyi unitáriusok Dimény Pált Hollandiába kéregetni küldötték a kolozsvári nagy égés után. — 1767-ben Ar-Rákoson zsinat tartatott.

21. — 1727-ben az almási zsinaton egyházi beszédet tartott Szentábrahámi Mihály. — 1786-ban a nagy-ajtai zsinaton püspökké választott Lázár István.

22. — 1593-ban Tordán zsinat tartatott, — 1715-ben Désfalván zsinat tartatott.

23. — 1811-ben az unitárius egyház folyamodik az ország rendeihez el vett javai kárpótlásáért.

24. — 1666-ban a lengyel unitáriusokat száműzték. — 1773-ban volt Agh István püspöknek nevezetes beszélgetése József császárral. — 1802-ben Toroczkón zsinat tartatott.

25. — 1772-ben meghalt Kénosi Töser János tordai igazgató és író. — 1869-ben az unitárius egyház a nevéből az „erdélyi“ jelzőt kihagyta s meghatározta, hogy „Magyar unitárius egyház“ elnevezés használtassék.

26. — 1861-ben Tordán zsinat tartatott.

27. — 325-ben tartatott a niceai gyűlés. 1619-ben Tordán zsinat tartatott.

Boros György.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK. —E—

— Egyházszerületünk 1873-ban revüálás alá vétetett volt és az akkori egyh. fő Tanács az egyházközségek szervezetét megállította. — A jelen évi főtanács elébe „az egyházköri közgyűlés“ a „zsinati és egyh. főtanács s egyh. képviselő Tanács“ szervezete fog kerülni. Az E. K. Tanács a Ker. Magvető VII. köt. 304. s következő lapjain közölt javaslatot vette alapul s némi módosítással az egyh. körök elébe fogja terjeszteni.

— **A Manchester College** Oxfordban kiadta az új intézet megnyitó ünnepélye lefolyását egy rendkívül diszes könyvben, a mely az összes beszédeket s ezek között az E. K. Tauács s a főt. püspök ur üdvözlő levelét és Csifó Salamon lelkésznek az ünnepélyen tartott beszédét tartalmazza.

— **Végh Mátyást**, lapunk kedvelt dolgozótársát a vallás és közoktatási minister ur kinevezte a fogarasi áll. polg. iskolához igazgatónak Ennek az előléptetésnek őszintén örvendünk s gratulálunk Kin

— **A szentgerliczei unitárius egyház** történelmét jelenlegi lelkésze Ürmösi Kálmán, megírta nagy utánjárással és gonddal s a „Keresztény Magvető“ben már megjelent az első rész. Mod.

— **A t. lelkész urak** sziveskedjenek a Kossuth emlékünnepevényen tartott beszédjük alapigéjét beküldeni június 15-ig, mert az utolsó közlemény a jövő számban jelenik meg. E

— **Mátyás király szobra Kolozsvárt.** Négyszáz esztendő mulasztását maholnap helyrehozza Kolozsvár város azzal, hogy szobrot emel a nagy királynak, hollós Mátyásnak, a ki itt született. Mint magyarokat lelki öröm telt el, hogy saját zsebünkből, saját lelkesedésünkkel megteremthettük hozzá a pénz-alapot Mint polgárok, büszkének érezzük magunkat, hogy hazánk szülőttei pályáztak a díssőségért és a versenyt fényesen megállták. Mint unitáriusoknak, örömrünkre válik, hogy a szobor eszméjét Nagy Lajos tanár penditette meg. Az első jutalmat (4000 korona) Fadrusz János fiatal szobrász nyerte el.

— **Nyílt levél.** T. Szerkesztőség! Az Unitárius Közlöny jelen évi 4-ik számának „egyleti élet és munkásság“ czimű rovatában a D. F. Egylet kereszturkőri fiókjának febr. 28-án Szent-Ábrahámon tartott felolvasó gyűléséről i. r. aláírással egy közlemény jelent meg, a mely a Sz-kereszturi unitárius egyház-körben 1884. óta fenálló dalkörre nézve rosz akaratú sértést foglal magában. A közleményben ugyanis ez áll: „A dalkör tagjai nem jelenhettek meg, mivel saját pénztáruk gyarapítására a korondi fürdőre egy nagyszabásu concertre készülnek.“ -Egy

A közlemény ezen passzusával szemben a dalkör ezennel kijelenti, hogy ez a dalkör tagjaira nézve egy „nagyszabásu“ gúnyolódás, a nyilvánosság előtt pedig egy „nagyszabásu“ valótlanság.

Hisz a felől kezeskedünk, hogy i. r. is jól tudta és tudja, hogy a dalkör ez évben semmi néven nevezhető concertre nem készült, nem készül és az soha senki előtt szóba sem jött. De hát i. r. még Szent-Ábrahámon megígérte, hogy a dalkört valami módon megleckézi s ezen ezből — ugy látszik — e közleményt főzte ki. Bizony mondjuk, rosz akaratú koholmány!

És gúnyolódás, mert ugy tetszik, hogy i. r. ezen közleményben azt akarja kifejezni, mintha a dalkör tagjai szivesebben jelennének meg egy „saját pénztáruk gyarapítására“ rendezett concerten, mint egy közérdekű ünnepélyen. Ezt pedig a dalkört ismerő, józan értelmű ember jó akaratulag nem állíthatja. Ez ellen önézettel tiltakozunk. Az köztudomásu dolog, hogy ezen dalkört annak tagjai valóságos áldozattal tartották és tartják fenn és hogy nagy készséggel jelentek meg még minden illetékes ünnepélyen és akartak megjelenni oly ünnepélyeken is, a hová nem hívták, mint a dícsőszentmártoni és torozckői zsinatokon is. — Ott voltak és közreműködtek a Siménfalván tartott D. F. egyleti gyűlésen s hogy Szent-Ábrahámra némely tag eljöni nem tudott, abban legyőzhetetlen akadályok: a sz-udvarhelyi ugyanazon napi országos vásárnap, családi betegség és az évi szokásos egyházköri vizsgálat voltak, nem pedig hiütlenség.

A dalkörnek Tordátfalván 1894. évi április 26-án tartott gyűlése határozatából. Enlakán, 1894. május hó 16-án

Kozma Dénes,
dalköri elnök.

Györfi Ferencz,
dalköri karvezető.

Ezen nyilatkozathoz a magunk részéről csak annyi hozzáadni valónk van,

hogy mi a tudósítást jóhiszeműleg közöltük, mert tudósítónk megbízhatóságában nem volt okunk kételkedni. Szerk.

— **Özv. Ferenczi Mózesné** Füzü Krisztina máj. 28-án élete 80-ik évében rövid ideig tartó szenvedés után meghalt. Kegyes, buzgó, jó nő volt, ki mig testi ereje engedte, az Ur házában lelte lelki gyönyörűségét. Leányán özv. Wéber Sándornén kívül unokái, rokonai és legközelebbiről testvére, özv. Kriza Jánosné gyászolja. Legyen pihenése csendes, emléke áldott! *Gyászolva*

— **Márkos Ferencz papjelölt** tordai iskolafőnök ápril 20-án meghalt. Papnak termett, jó igyekezetű, nemes törekvésű és humanus érzelmű ifju volt. kire szép reményekkel tekintettünk. Szemeink előtt hervadt el egy pár év alatt. Jóravalóságát azzal is belbizonyította, hogy halála előtt egy pár hónappal bejött Kolozsvárra, hogy utolsó vizsgáit letegyje. Szülői, tanárai és jó barátai részvéte kísérte korai sirjába! *Gyászolva*

— **Halálozás.** K e c s k e m é t i Eleket, kolozsvári egyházközségünk buzgó egyházfűhat súlyos vesztéség érte fia Lajos halálával. — Dr. Veres Lajos városi orvos hét éves kis leánya Anna, szülői mély bánatára, meghalt május 29-én. Vigasztalást kívánunk a megszorodott szülőknek. — S z a k á c s István, néhai Szakács István ev. ref. esperes özvegye, meghalt máj. 21-én 76 éves korában. Nagy számú család gyászolja. Nyugodjék csendesen. *Gyászolva*

— **Egy hasznos könyv.** Kocsí Károly „Községi faiskola“ czimű könyve második kiadása éppen most jelent meg, fia Kocsí Andor kiadásában; gyümölcs-tenyésztő kertészeknek, birtokosoknak, papoknak és tanítóknak kiválóan hasznos könyv, mert értelmesen, röviden, jó magyarsággal megtanít a faiskolai munkálatokra: a párosítás, nemesítés, szemzés módjaira, megismerteti a fák ellenségeit, megmondja, milyen fákat szaporítsunk. Ára 1 frt 50 kr. A legmelegebben ajánlhatjuk. *Ud.*

— **A Magyar Mese és Mondavilágból.** Benedek Elek nagy mesevállalatából, melyet az Athenum a mesék szépségéhez méltó kiállításban bocsát közre, megjelent a 8—9-ik füzet. Minden két hétben megjelenő füzet, bizvást remélhető, hogy az ezeréves ünnepre teljesen kész lesz a valóban nagyszabásu munka, mely a magyar nép ezer évi meseköltésének a legjavát fogja tartalmazni, megírva azon az eredeti mesemondó hangon, mely egyedül csak a Benedek Elek sajátja. Nem lehet elégszer hangsúlyoznunk, hogy ez a könyv egyetlen iskolából s egyetlen gyermekes házból sem hiányozhatik. A magyar népmese gyűjtemények bármily érdekesekek is, tudományos szempontból, nehezen lehet adni a gyermek kezébe, mert egyfelől megzavarja az ismeretlen tájszavak nagy tömege, másfelől meg a gyűjtők nem is vehették figyelembe a pedagógiai szempontokat. A Benedek által újra irt népmeséknek abban van a nagy erejük és becsük, hogy irodalmi formában igazi népmese hatását teszik s a mellett gondosan vannak készítve a háthorsóztató rémes dolgok s óvatosan kikerül minden olyast, a mi a gyermeki lélekre káros hatással lehetne, a nélkül, hogy e miatt a meséket megfosztaná népies karakterüktől. A Magyar Mese- és Mondavilág 50 füzetre van tervezve s egy füzet ára 25 kr. *Ud.*

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Kiváló kedvezmény. Az Unitárius Közlöny új előfizetői (1 frt 20 kr.) és a Dávid Ferencz egylet új tagjai (1 frt) abban a kiváló kedvezményben részesülnek, hogy a mikor az illető díjat befizetik, az Unitárius Közlöny f. évi összes száma (Kossuth arcképével) s azonkívül ingyen kapják meg Ferencz József, unitárius püspök, Dániel Gábor főgondnok, Orbán Balázs és a budapesti templom képe közül a tetszés szerint választott kettőt. A képek fogyatékán vannak. *E.*

A sz kereszturi főkegyelet t. tagjait kérem, hogy hátralékban levő tagdíjajukat a körü közgyűlésre sziveskedjenek behozni, hogy ott beszédhessem. — Martonos, május 20. G á b o r Albert pénztárnok. *E.*

Lapunk jelen száma a nagyterjedelmű értesítő miatt késett.

Több közleményt is kénytelenek voltunk kihagyni az actualis érdekű cikkek miatt.

Kriza Jánosné tiszt. elnökünk képét csak a jövő számban adhatjuk

„Értesítés“ a tagoknak és előfizetőinknek a D. F. E. fennállása idejéről, lapunk jelen számának melléklete.

E. J. J. **Szerkesztői-üzenetek.** N. D. „Apámnak“. Méltányoljuk a fiúi érzelme-
ket, de nem találjuk közölhetőnek. Még erősödni kell „A bibliáról,“ a Fiatalság
Barátjában“ még beválna, de itt csak jól megsimitva, s talán egy-két versszakkal
bővítve lehetne használni. Idővel lehet még jobb is! — B. L. Várfalva. Elküldöttük. —
K. S. Széplak A válasz elment az espereshez. Ez okon nem válaszoltam. —
Bétei. A lap elment s a Válasz is. V. V. E.-város. Üdvözet. Örvendek, hogy
beléptél!

Kérelem.

E. Az alatt a rövid idő alatt, mióta a D. F. Egylet pénzét kezelem, arról győződtem meg, hogy az egylet tagjai, sőt lapjának előfizetői is, sok esetben nincsenek tisztában tartozásaiknak mennyisége felől. Más oldalról némelyek azért panaszolkoznak, hogy díjaik befizetésére nem kapnak semminemű felszólítást, mint ez más egyleteknél szokásos. E kettős szükség pótlására ajánlottam az egylet választmányának, hogy ez *Értesítést* adassa ki. Kérem azért az egylet tagjait, hogy szíveskedjenek ezt megtekinteni s esetleges hátralékaikat kifizetni, hogy az egylet lehetőleg hátrálék nélkül mehessen át a második évtizedbe és ne legyen szükség legalább ez évben névre szóló felszólításokra.

Ez értesítés számadataiba természetesen kerülhettek be hibák s ezeknek a kijavítására bárkitől szívesen fogadok, sőt kérek felvilágosítást.

Lényegesebb sajtó hibák ezek: Alsó-Siménfalváról kimaradt László Péter 94-re 1 frtta., Á.-kosról Göncz Mihály neve után 82 — 94 helyet 92 — 94 olvasandó, Boldogfalváról Geréb Sándor 86 — 91-re 6 frtot fizetett, Budapestről kimaradt Perczel Ferencz előfizető 94-re 1.20 frtal, Derzsről Szathmári Miklós 88 — 94-re fizetett 7 frtot s az Unitárius ekklésia mint alapító 10 frtot, Firtos Váraljáról József János 89 — 94-re fizetett 6 frtot, Homorod-Szt.-Péterről Nagy Gyula 9 frtot fizetett, Karácsonfalváról Nagy Sándor nem alapító.

Kolozsvárt, 1894. május hó 29-én.

Gálfi Lőrincz.

az egylet pénztárnoka.

TARTALOM: Krisztus és a kovácsmester Végh Mátyás. 97. lap. — A lélek létezése. Dr. Brassai Sámuel. 99. l. — A kepe megváltás. Berkli József. 104. l. — Unitárius egyháztörténelmi naptár. Boros György. 108. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak 109. l. — Egyleti élet és munkásság. 111. l. —

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt. (Belkőzéputca 10.)

7. évfoly (8-9. évf.)

ÖZV. Kriszta Szászné
Tuzsi Borbála

Az „Unitárius Közlöny” melléklete

